



UMEÅ UNIVERSITET

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

U2024/02723

Yttrande över betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

Utbildningsdepartementet har anmodat Umeå universitet att yttra sig över betänkandet Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning. Rektor har fastställt yttrandet. I beredningen av yttrandet har fakulteter, institutioner, Lärarhögskolan, Universitetsförvaltningen, Universitetsbiblioteket, studentkårer samt fackliga organisationer inbjudits att lämna synpunkter på remissen.

Umeå universitet har tagit del av betänkandet "Ämneskunskap och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning" (SOU 2024:81) och lämnar härmed sina synpunkter.

Sammanfattning

Umeå universitet:

- är kritiska till den ökade politiska detaljstyrningen av akademiska utbildningar och anser att innehåll och metoder bör baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet, inte politisk styrning.
- stödjer förslaget till högre betygskrav i svenska för lärarstudenter men ser en stor risk för ojämlikhet och varierande kunskapsnivåer bland lärare med olika utbildningsbakgrund.
- är positiva till ökat fokus på praktiktäna innehåll, läs- och skrivinlärning och ämnesdidaktik.
- är kritiska till att minska inslagen om skolväsendets historia, vetenskapsteori, demokrati, etik och värdegrund.
- är positiva till betänkandets förslag om samverkan mellan lärosätena men ser utmaningar med att lärosätena gemensamt ska hitta former för fördelning av såväl studieplatser som inriktningar.
- är positiva till föreslagna kvalitetsförstärkningar och ökade resurser för att stärka lärarutbildningarna.
- stödjer förslaget att göra VAL permanent, men anser att försöksverksamheten med KPU 60 och KPU 75 bör utvärderas innan en eventuell förlängning. Universitetet är också positiva till att förlänga satsningen på AIL.

UMEÅ UNIVERSITET

Synpunkter

Politisk detaljstyrning

Umeå universitet är kritiska till den ökade politiska detaljstyrningen i betänkandet som bland annat visar sig i detaljgraden gällande examensmål och specifika undervisningsmetoder. Universitetet anser att valet av innehåll och metoder i akademiska utbildningar inte ska styras av politiken, utan baseras på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det är viktigt att lärosätena har autonomi att planera och genomföra utbildningar utifrån dessa principer. Universitetet ser en risk att ökad politisk styrning kan leda till en kortsiktig och reaktiv utbildningspolitik som inte tar hänsyn till skolans och samhällets långsiktiga behov.

Skärpta tillträdeskrav

Universitetet delar betänkandets syn på att studenter som läser lärarutbildning behöver högre kunskaper i svenska och ställer oss positiva till att införa högre betygskrav. Förslaget innebär dock att skolornas ansvar för betygssättning underkänns och korrigeras i form av särskilda behörighetsregler för just lärarutbildning. Universitetet ser även en stor risk att detta förslag kommer att förstärka en redan ojämlig status bland lärare med olika utbildningsbakgrund och bidra till olika kunskapsnivåer. Lärosätet bedömer att behovet av goda språkkunskaper är lika viktigt oavsett om man arbetar i förskolan eller skolan. Genom att dela upp lärarutbildningarna efter krav på högre betyg i svenska på flertalet reguljära lärarutbildningar och endast E på andra lärarutbildningar som ger samma lärarexamen, riskerar vi i framtiden att ha lärare med olika kunskaper i svenska.

Universitetet har även noterat att förslagen som ges i betänkandet av utredningen om likvärdiga betyg och meritvärden SOU 2025:18 i stora delar påverkar utredarens förslag om högre betygskrav, något som behöver tas i beaktning.

Utbildningsinnehåll

Universitetet välkomnar att praktknära innehåll, ämnesinnehåll och ämnesdidaktik lyfts fram, samt att läs- och skrivinlärning får ökat fokus. Däremot anser lärosätet att det är problematiskt att utredningen och förslagen så detaljerat styr utbildningens innehåll. Examensmålen bör utformas så att de är hållbara över tid där den politiska styrningen minskar och som till exempel inte specificerar särskilda undervisningsmetoder som just nu är aktuella.

En bred kontextuell förståelse för skolväsendets historia, vetenskapsteori, demokrati, etik och värdegrund är nödvändig för att lärare ska kunna göra medvetna val i sin yrkesutövning. För att vara väl rustad att möta samhällseliga förändringar, förstå sitt uppdrag och utvecklas som lärare över tid, krävs en djupgående förståelse för kunskapsuppdraget, fostransuppdraget samt skolans roll i samhället, både nu och historiskt. Att tona ner dessa områden i förslaget till ny lärarutbildning står i direkt motsättning till ambitionen att stärka läraryrkets status och profession. Utredningen föreslår vidare att värdegrundsfrågor ska begränsas till den värdegrund som uttrycks i skolans styrdokument. Detta innebär att områden som mänskliga rättigheter och demokratifrågor får avsevärt mindre utrymme i utbildningen. Kunskaper om demokrati och mänskliga rättigheter är avgörande för att skapa en inkluderande och rättvis utbildningsmiljö, särskilt med nuvarande samhällsutveckling där demokratins grunder ifrågasätts i Sverige och i omvärlden.

Kognitionsvetenskap

Val av vetenskapliga perspektiv är en fråga för akademien att avgöra och ska inte styras av politiken. Kunskap om lärande inom lärarutbildningen bör baseras på flera olika vetenskapliga grunder och inte enbart på kognitionsvetenskap, vilket utredningen lyfter som den främsta vetenskapliga grunden. Universitetet håller med om att kognitionsvetenskap bör få större utrymme i lärarutbildningarna, men lärosätet motsätter sig att andra vetenskapliga perspektiv på lärande ska minskas eller utelämnas.



UMEÅ UNIVERSITET

Samverkan

Betänkandets förslag om samverkan mellan lärosätena är något som universitet aktivt arbetar för och i grunden ser positivt på. Det finns dock utmaningar med att lärosätena gemensamt ska hitta former för fördelning av såväl studieplatser som inriktningar, då ansvaret för utbildningsutbudet ligger på det enskilda lärosätet.

Kvalitetsförstärkning av lärarutbildningarna

Med tanke på de förväntat minskade studentantalen på grund av skärpta tillträdeskrav och det omfattande förändringsarbete som de föreslagna ändringarna innebär, vill universitetet betona vikten av att genomföra utredarens förslag om kvalitetsförstärkningar av lärarutbildningarna. Det vill säga att inte minska lärosätenas takbelopp och bland annat införa särskilda ersättningsbelopp. Ersättningen för lärarutbildning har reducerats under en lång tid med följden att undervisningstiden minskat kraftigt, det är därför av stor vikt att nuvarande ekonomiska resurser utökas även om studentgrupperna minskar för att kunna bibehålla kvalitén på utbildningarna. Umeå universitet vill även lyfta att ersättningen ska inkludera all lärarutbildning, det vill säga även fristående kurser inom ämnen och ämnesdidaktik.

Alternativa vägar till lärarexamen

Umeå universitet ser i likhet med betänkandet att alternativa vägar till lärarexamen kommer att bli ännu viktigare för att säkerställa lärarförsörjningen. Vi vill dock framhålla att försöksverksamheten med KPU 60 och KPU 75 behöver utvärderas innan man kan ta ställning till en eventuell förlängning. Innan beslut tas bör man invänta resultaten från Universitetskanslersämbetets utvärderingsuppdrag.

Universitetet håller med om utredningens förslag att göra VAL permanent. Vi anser att VAL spelar en viktig roll genom att ge obehöriga forskollärare och lärare möjlighet att kombinera studier med arbete och slutligen ta examen. Denna möjlighet är särskilt viktig eftersom den omfattar alla lärarutbildningar. Lärosätet vill betona att förutsättningar för att VAL ska lyckas inkluderar säkerställd finansiering och samarbete mellan lärosätena kring kursutbudet.

Universitetet instämmer i utredningens förslag att inte förlänga satsningen på kompletterande pedagogiskutbildning (KPU) för forskarutbildade eftersom det inte finns ett tillräckligt stort studentunderlag för en förlängning.

Universitetet är positiva till att förlänga satsningen på AIL.

Yttrandet har fastställts av rektor Katrine Riklund efter föredragning av utredare Thomas Wahlström.

Katrine Riklund
Vikarierande Rektor

Expedieras till

Utbildningsdepartementet
Lärarhögskolans föreståndare
Lärarhögskolans kansli
Berörda institutioner